Multiculturalismul şi Republica Moldova. Probleme. Soluţii

Valentina ENACHI

Motto: „Cel din urmă şi cel mai înalt scop al
societăţii este acordul deplin şi consensul
între toţi membrii posibili ai ei.”
J.G. Fichte, *Trei scrieri despre cărturar*

Multiculturalism - este un termen utilizat de curând în studiile culturale. Conceptul analizează societăţile ca sumă de tradiţii şi practici culturale distincte, adesea asociat cu diferitele componente etnice ale formaţiunii sociale luate ca întreg. Cultura română s-a format pe parcursul istoriei asimilând diferite influenţe spirituale. Filosofia culturii subliniază aportul culturii romane, care a adus în Dacia cumpănirea şi realismul. Biserica bizantină a format poporul român, confirmând influenţa greacă asupra sa. Aportul Bizanţului asupra conştiinţei românilor a fost analizat detaliat de către N. Iorga. Şcolile greceşti, în perioada fanariotă, au răspândit gustul literar în societatea românească, au dezvoltat şi au alimentat literatura. Prin traducerile greceşti, românii au cunoscut iniţial cultura franceză, care a occidentalizat civilizaţia, cultura şi limba română. Cultura germană l-a format pe Titu Maiorescu şi a avut un puternic imbold creativ asupra lui Eminescu. În cursul istoriei sale poporul nostru a împrumutat de la popoarele învecinate şi le-a împrumutat obiceiuri şi înclinaţii, dar cultura lui a fost distinctă şi profund originală. Este recunoscut faptul că fiecare cultură este alcătuită, în parte, din elemente recepţionate din alte culturi, iar fiecare element împrumutat este adaptat nevoilor particulare şi necesităţilor locale. Fiecare cultură este unică în felul său. Am inserat aceste notiţe asupra culturii româneşti pentru a delimita conceptul de influenţe, pe care le suferă orice cultură vie şi multiculturalismul, pe care îl analizăm în comunicarea de faţă.

Republica Moldova este un stat în care au coexistat naţiuni diferite. Majoritatea au fost românii basarabeni. Aşa, spre exemplu, în secolul al XIX-lea, conform surselor oficiale, 47,6% erau români, ucrainenii constituiau 19,6%, iar 8% ruşi, 11% evrei. În secolul al XX-lea, în anii ‘30 a crescut populaţia românească, care a constituit 56,2%, ucrainenii 12,3%. Conform rezultatelor recensământului din 1989, pe teritoriul Republicii Moldova, principalele etnii au fost următoarele: ucrainenii 13,8%, ruşii 13%, bulgarii 2%, găgăuzii 3,5%, evreii 1,5% 12000 romi. 64% din populaţie îl constituiau românii basarabeni. La ultimul recensământ populaţia română a constituit aproape 80%. Propaganda oficială sovietică sublinia ostentativ faptul că în Moldova trăiesc reprezentanţi ai circa 100 de etnii. Prin slogane propagandistice se urmărea scopul anulării spiritului naţional românesc. Toate etniile erau purtătoarele culturii lor specifice. În literatura de specialitate se consideră că în societate nu pot coexista mai multe culturi egale. Permanent are loc o luptă între diferite culturi. Această doctrină sugerează ideea conform căreia culturile grupurilor etnice nu pot coexista pe plan de egalitate cu cultura dominantă. Prin cultură, diferite grupuri subordonate acceptă şi trăiesc subordonarea.

BDD-V2406 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:25 UTC)

Cultura este terenul pe care are loc şi se constată lupta pentru hegemonie[1]. Culturile mici sunt integrate în cultura dominantă, aceasta fiind numită politică de încorporare, sau hegemonică Statele totalitariste au avut metodele lor de rezolvare a problemelor culturii şi a multiculturalismului, care se înscriu în acest concept. Regimul comunist a susţinut şi a dezvoltat cultura socialistă. Aceasta era o cultură oficială, dependentă de ideologie, controlată şi cenzurată, dar care beneficia de un sprijin din partea statului. Principiile fundamentale, pe care se baza politica partidului a fost cel al partinităţii, al caracterului de clasă al literaturii şi artei, principiul caracterului popular al culturii, şi cel al realismului socialist.

Componentele principale ale acestei politici au fost dictatul de partid, monopolismul ideologic, birocratismul, nivelul redus de cultură al conducătorilor de partid şi de stat, mecanismul autoritar de adoptare a deciziilor. Statul totalitar a monopolizat toate formele şi mijloacele vieţii artistice, cultura fiind declarată o armă a ideologiei şi un mijloc de luptă pentru putere. Cultura avea funcţia de deservire a ideologiei comuniste. Ideologia purta un caracter ofensiv, care desfăşura o luptă continuă, utilizând toate mijloacele. În orice manual al istoriei PCUS găsim următoarea frază: „Partidul Comunist a dus o luptă înverşunată împotriva tuturor varietăţilor de naţionalism burghez şi de şovinism al naţiunii dominante, a apărat cu ardoare drepturile minorităţilor naţionale". Realmente se ducea o luptă doar împotriva a ceea ce se numeşte naţionalism burghez. O anumită tendinţă în artă era declarată oficială şi unică pentru toţi. Acţiona un sistem de umilire, urmărire, denunţuri, un sistem de intimidare a tot ce nu se încadra în limitele politicii oficiale în domeniul culturii. Plenarele C.C. al PCM spre exemplu, În anii '60 au destituit din funcţie redactorii şefi ai revistelor „Nistru" şi „Chipăruş" pentru naţionalism. În locul lor au fost numite persoane care să promoveze neabătut linia ideologiei oficiale[2]. Alexandru Moşanu a fost eliberat din postul de secretar ştiinţific al Institutului de istorie al Academiei de ştiinţe[3]. Exemple de astfel de acţiuni pot continua. Totodată menţionăm că statul sovietic susţinea o politică socială activă, care făcea ca avantajele culturii să devină accesibile majorităţii populaţiei. Au fost înfiinţate instituţii şi aşezăminte culturale care au contribuit la evoluţia progresului cultural din republică. Intelectualitatea republicii, într-o anumită parte a ei, avea încredere în structurile de partid şi de stat.

Multiculturalismul în URSS se reducea la susţinerea limbii ruse ca limbă de stat, crearea unui popor unic - *poporul sovietic*, dezvoltarea unei unice culturi, naţionale după formă, şi socialiste după conţinut. Dar este stranie această formă. Iată, spre exemplu, o mostră de o astfel de atitudine. Organul oficial de presă al partidului PCM scrie despre Vasile Coroban, un critic literar notoriu, care a încercat să renască conştiinţa naţională românească între Prut şi Nistru. Într-un articol anonim i s-a incriminat setea de glorie, pe care o vâna, a fost tratat ca un intrus în domeniul criticii şi al istoriei literare. Au fost efectuate referiri la studiile sale în problemele specificului naţional în literatură şi ale originalităţii literaturii naţionale, acuzându-l că face o revizie a moralei marxist-leniniste, că a alunecat pe poziţiile antislavone, antiruse. Sfârşitul articolului este concludent: „Nici

[1] Carez J.W., *Communication as Culture*, Boston, 1989, p. 56.
[2] Vladimir Beşleagă, *Conştiinţa naţională sub regimul comunist totalitar,* „Contrafort", februarie-martie 2006, 22-23.
[3] „Jurnal de Chişinău", 7 septembrie 2006.

BDD-V2406 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:25 UTC)

Coroban, nici altcineva – nimeni nu va stăvili furtunoasa dezvoltare a culturii norodului nostru – naţională ca formă, socialistă prin conţinut". În Republica Moldova a fost creat un tablou forţat dogmatic al culturii, în conformitate cu care Rusia a fost din cele mai vechi timpuri factorul decisiv şi progresist pentru dezvoltarea culturii. Literatura moldovenească n-a fost influenţată de nimeni în aşa măsură încât să se poată compara cu influenţa rusă, la fel ca şi arta. De altfel, multiculturalismul în Moldova a însemnat rusificare.

Drept „bază" teoretico-ştiinţifică a acestei practici a fost elaborarea teoriei de contopire a limbilor şi naţiunilor şi formării unei limbi comune pentru toate popoarele sovietice. La Congresul XXV al PCUS această teză a fost înaintată şi dezbătută în şedinţa plenară: „Forţa statului nostru socialist multinaţional constă în prietenia de nezdruncinat a tuturor naţiilor şi naţionalităţilor, care formează noua comunitate istorică de oameni – norodul sovetic. Înţeleptul curs al Comitetului Central al PCUS spre traducerea neabătută în viaţă a politicii naţionale leniniste cimentează prietenia noastră, unitatea de monolit şi coeziunea noastră" (din cuvântarea tovarăşului G.A Aliev, prim secretat al CC al Partidului Comunist al Azerbaiganulkui)[4]. Sub această lozincă teoretică s-a purces la o rusificare intensă, care s-a materializat în următoarele: Instruirea în limba română se înfăptuia numai în şcolile de cultură generală. Toată documentaţia în organele de stat se înfăptuia în limba rusă. Tratatele ştiinţifice apăreau exclusiv în această limbă. Editura „Ştiinţa" avea doar 10 procente de publicaţii în limba română. Procesul de rusificare începea în grădiniţe şi continua în şcoli de cultură generală. Programele şcolare ofereau studierii limbii ruse un număr impunător de ore, pe când limbii „moldoveneşti" de două ori mai puţin. Toponimia românească era schimbată metodic cu cea rusească: Ialoveni a devenit Cutuzov, Hânceşti – Cotovsc, Sângerei – Lazovsc.

În localităţile urbane a fost creată o „elită" intelectuală antinaţională, care era străină de interesele, tradiţiile, aspiraţiile populaţiei autohtone. O altă particularitate a basarabenilor, ce ţine de psihanaliză, a fost tendinţa lor de a cunoaşte profund cultura rusă pentru a cunoaşte stăpânul mai bine chiar decât pe ei înşişi. Românii din Moldova căutau adesea să devină asemănători ruşilor fie din prietenie, fie din duşmănie. Acest fenomen era caracteristic mai ales intelectualilor. Alt considerabil segment al populaţiei române din Moldova a imitat neajunsurile caracterului rusesc, mitocănia, alcoolizarea, stilul mojicesc de relaxare, scuiparea pe demnitatea umană şi naţională.

Organele locale de stat din republică, în anii optzeci, au întreprins măsuri educative în vederea educării „internaţionaliste" a populaţiei. Aşa au fost organizate universităţi ale prieteniei popoarelor, festivaluri ale creaţiei populare, consacrate aniversării a 60 de ani de la formarea URSS, 60 de ani de la formarea R.S.S. Moldoveneşti, petrecerea unor treceri în revistă a activităţii printre tineret, consacrate aniversărilor Organizaţiei Comsomolului. În instituţiile de cultură se propaga modul de viaţă sovietic şi politica naţională a PCUS. Casele de cultură din localităţile rurale, cluburile din oraşe aveau standuri tematice cu sloganuri patriotice: despre prietenie, solidaritate şi înflorirea republicilor. Seratele consacrate multiculturalismului aveau tematica: „În familia unică a popoarelor URSS, Stimate Lenin, vă raportăm". Conştiinţa socială a fost mitologizată. Un mit al ei a fost şi mitul cultural, conform căruia cultura

[4] *Înfăptuirea politicii naţionale leniniste a PCUS în Moldova la etapa actuală*, Chişinău, Cartea Moldovenească, 1977, p.24-25

BDD-V2406 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:25 UTC)

rusă este superioară altor culturi, deşi frăţeşti, dar inegale ca valoare. Se mitologiza şi noua orânduire, care a asigurat un trai fericit. Aşa, spre exemplu, la congresul XXV al PCUS, I.I. Bodiul, prim secretar al PC al RSSM, spunea: „Norodul moldovenesc înţelege, că el îşi datoreşte succesele creşterii potenţialului Uniunii RSS , contribuţiei de neprețuit a fiecărui norod la cauza comună a construirii comunismului. Pentru munca creatoare spre binele Patriei, pentru marea frăție de nezdruncinat oamenii muncii din Moldova aduc adânci mulţămiri tuturor noroadelor sovietice şi le dau asigurări, încredinţează scumpul nostru Partid Comunist, că vor păstra şi vor dezvolta şi de acum înainte marea prietenie leninistă a popoarelor, născută de Octombrie" [5]. Limba de lemn propunea fraze care subliniau o realitate inexistentă, dar dorită de conducerea de vârf a Statului şi Partidului, care erau următoarele: Prin eforturile comune ale poporului sovietic multinaţional în ţara noastră a fost construită societatea socialistă dezvoltată, a fost rezolvată cu succes problema naţională. Cincinalele contribuiau la faptul că „au devenit şi mai puternice unitatea politico-morală a societăţii sovietice, prietenia frăţească a tuturor popoarelor ţării noastre"[6]. „Socialismul dezvoltat este o societate cu structură socială de acelaşi tip ce nu cunoaşte antagonismul de clasă şi cel naţional, fapt, care face uniunea frăţească şi coeziunea naţiilor neobişnuit de trainice şi monolite. Dinamismul, unitatea monolitică crescândă a poporului sovetic, se apropie tot mai mult clasele şi grupele sociale, care formează societatea sovetică. Şi aceasta, tovarăşi, este foarte bine: noi mergem tot mai departe pe calea spre comunism"[7]. Noul om, format de ideologia sovietică era după conţinut sovietic, după formă rusofil. Această activitate a dus la nivelarea personalităţilor şi nu avut efectele scontate de stat.

În ţările cu regimuri democratice situaţia era de altă natură, deşi probleme au existat. Arend Lijphart, în studiile sale, se exprimă în felul următor: „afirmaţia, conform căreia e dificil de realizat sau de menţinut o guvernare democratică stabilă într-o societate caracterizată prin pluralitate este binecunoscută în ştiinţele politice – având o tradiţie care merge înapoi până la Aristotel ... Omogenitatea socială şi consensul politic sunt considerate condiţii esenţiale sau factorii care favorizează în mare măsură apariţia unei democraţii stabile. Şi invers, diviziunile sociale adânci, şi diferenţele politice din cadrul societăţilor caracterizate prin pluralitate sunt făcute adesea responsabile pentru instabilitatea şi dezmembrarea societăţilor democratice". Michael Lind afirmă, fără ezitare, că: „este de necontestat că în societăţile divizate din punct de vedere lingvistic şi cultural democraţia nu duce aproape niciodată la rezultate aşteptate".

Mulţi cercetători consacraţi se întreabă „este oare posibil să fii egal şi diferit în acelaşi timp?" Există câteva cazuri de succes în rândul mai multor duzine de ţări multinaţionale, în care problemele diversităţii entoculturale au fost rezolvate în mod democratic: Elveţia, Belgia, Canada, SUA. Opiniile acestea ne vorbesc despre complexitatea problemelor abordate. După 1989, Moldova s-a confruntat cu situaţii noi: politicile culturale s-au liberalizat. A avut loc o deschidere spre Occident, s-au introdus teme interzise anterior în peisajul cultural, au apărut noi expresii artistice, s-au dezvoltat noi practici culturale. În aceşti ani s-au ivit edituri private, librării, tipografii, agenţii de impresariat. S-au construit organizaţii culturale apolitice, asociaţii, fundaţii, cluburi. Dar

[5] *Înfăptuirea politicii naţionale leniniste a PCUS în Moldova la etapa actuală*, p.27
[6] *Ibidem*, p.28
[7] *Politica şi comunicarea în tranziţie*, Chişinău, 2006, p.178

BDD-V2406 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:25 UTC)

cultura a dispărut de pe lista priorităţilor. Scuza principală: nesfârşitele dificultăţi ale tranziţiei şi bugetele de austeritate.

Comercializarea din sfera culturii este o trăsătură de perspectivă şi ea cere privatizare, marketing, management eficient. Instituţiilor culturale li se cer din ce în ce mai mulţi indicatori de performanţă, realizări tehnocratice şi o administrare de tip business. Problema multiculturalismului a căpătat noi nuanţe. În statele postcomuniste există un deficit de democraţie. După cum vedem, cultura trece printr-o criză economică. În Republica Moldova societatea s-a divizat în bogaţi şi săraci. Raportul veniturilor a 10% din populaţia bogată şi salariul a 90 % din populaţie a fost de 17:1. În ţările occidentale prospere proporţia e de 8 la 1, iar în Suedia de 4 la 1. Problemele sociale au devenit prioritare. Multiculturalismul în Republica Moldova trebuie analizat şi privit din perspectiva soluţionării problemelor economice şi politice. Reprezentanţii etniilor conlocuitoare consideră că problemele cruciale ale Republicii Moldova sunt: şomajul 48% moldoveni, 53% ucraineni, salariile mici 49% bulgari 53% moldoveni găgăuzi, ucraineni, şi corupţia 25% ucaraineni, 37% moldoveni [8]. Dar nici rezolvarea lor nu este o garanţie a soluţionării acestor ecuaţii. Chiar în statele dezvoltate există probleme de acest gen, spre exemplu Matteo Giann în studiul său *Multiculturalism and Political Integration. The Need for a Differentiated Citizenship* spune că diversitatea etno culturală, pe de o parte, şi lipsa unor soluţii instituţionale adecvate pentru administrarea eficientă a diversităţii, pe de altă parte, constitue o provocare de care democraţia se loveşte în zilele noastre. Soluţia pe care ne-o oferă acest autor este următoarea: „tratament diferenţiat pentru diferitele categorii de grupuri etnoculturale, în funcţie de nevoile specifice ale acestora, drepturi de autoguvernare pentru minorităţile naţionale, drepturi polietnice pentru comunităţile de emigranţi şi drepturi speciale de reprezentare pentru comunităţile dezavantajate şi marginalizate". Gianni spune că statul trebuie să merite loialitatea cetăţenilor săi, şi pentru ca acest lucru să devină posibil cetăţenia nu poate fi „o sferă a excluderii, ea trebuie să fie potrivită pentru funcţia de integrare". Aceasta este o teorie liberală actuală, în contextul integrării europene a Republicii Moldova.

În Republica Moldova problemele multiculturalismului, în etapa actuală, se rezolvă complex. Constituţia garantează dreptul tuturor cetăţenilor la păstrarea, dezvoltarea şi exprimarea identităţii etnice. Legea asociaţiilor obşteşti oferă persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale, posibilitatea să creeze organizaţii etno-culturale pentru a-şi reprezenta, promova, şi realiza mai eficient interesele sociale, economice, lingvistice, culturale. La nivel legislativ, toate etniile conlocuitoare au dreptul la instruire în limba maternă. În Constituţia Republicii Moldova se asigură ocrotirea şi dezvoltarea limbii populaţiei găgăuze, cea mai mare parte a căreia locuieşte pe teritoriul republicii. Republica Moldova asigură pe teritoriul său condiţiile necesare pentru folosirea şi dezvoltarea limbii ruse ca limbă de comunicare, precum şi a limbilor populaţiilor de alte naţionalităţi. În Republica Moldova au fost create organisme specializate menite să rezolve problemele multiculturalismului şi a problemelor interetnice. Printre ele menţionăm: Departamentul Relaţii naţionale şi Funcţionarea limbilor, comisia parlamentară pentru drepturile omului, culte, minorităţile naţionale şi comunităţile externe, Institutul de Cercetări Interetnice al Academiei de ştiinţe a Republicii Moldova,

[8] Levente Salat, *Multiculturalismul liberal*, Iaşi, Polirom, 2001, p.183

BDD-V2406 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:25 UTC)

serviciul specializat din cadrul Ministerului Educaţiei şi Ştiinţei. În fiecare primărie municipală şi consiliu judeţean este desemnat un specialist pentru problemele funcţionării limbilor şi relaţiilor interetnice. Menţionăm că Republica Moldova a aderat la principalele acte legislative internaţionale, care reglementează respectarea atât a drepturilor colective, cât şi a drepturilor individuale ale persoanelor, aparţinând minorităţilor naţionale. Sondajele sociologice arată că cetăţenii din localităţile urbane au o atitudine echilibrată şi neagresivă faţă de problemele comunicării interculturale şi interetnice. Menţionăm, în acest context, mentalitatea basarabenilor, care include astfel de calităţi precum comunicabilitatea, bunăvoinţa, ospitalitatea – deprinderi de a conlocui într-un mediu polietnic ce asigură o atmosferă binevoitoare.

Dar naţiunea de bază, paradoxal, este lipsită de dreptul de a-şi exercita comunicarea în limba română. Lucrătorii organelor de stat nu respectă regulamentul cu privire la executarea Legii referitor la funcţionarea limbilor, potrivit căruia ei sunt obligaţi să posede limba oficială. Spaţiul informaţional este predominant rusesc. Cota ziarelor editate în limba română este de 40% din total, iar revistelor şi altor publicaţii periodice le revine 26%. Businessul din Republica Moldova este deţinut de firmele ruseşti. Populaţia rusofonă din republică, deseori este nemulţămită de statutul limbii române. Există forţe politice influente, care sunt coagulate în jurul intereselor legate de poziţiile privilegiate din trecut şi pedalează sentimentele naţionale ale grupurilor rusofile şi frânează procesul de democratizare. Aşa, spre exemplu, grupurile etnice minoritare din Republica Moldova vociferează că nu sunt reprezentate suficient în Ministerele justiţiei, acolo fiind 590 de moldoveni anchetatori şi procurori, şi doar 47 de ucraineni şi 43 ruşi, la Ministerul energeticii lucrează doar doi ucraineni şi un rus. În cadrul personalului de 1096 persoane al Ministerului Afacerilor Interne, numai 75 sunt ucraineni, ruşi 51, găgăuzi 8, bulgari 5. Aceste declaraţii se fac la niveluri internaţionale, ignorându-se faptul că reprezentanţii minorităţilor naţionale nu depun eforturi elementare de a cunoaşte limba de stat. Menţionăm că autorităţile Republicii Moldova au suspendat atestarea cadrelor la capitolul cunoaşterea limbii de stat. Dar alolingvii se plâng că au puţine şanse de a fi promovaţi şi avansaţi pe linie ierarhică. În presa de limbă rusă se cere insistent elaborarea şi adoptarea unei noi versiuni a Legii cu privire la funcţionarea limbilor, candidaţilor, ce nu cunosc limba de stat să li se ofere posibilitatea să ocupe funcţii publice, iar statul să le creeze condiţii pe cheltuiala sa ca ei să îşi poată însuşi limba de stat la nivelul comunicării necesar pentru îndeplinirea obligaţiilor profesionale. Anul acesta sărbătorirea Zilei Limbii române nu a fost organizată în Piaţa Marii adunări naţionale. Mihai Cimpoi a menţionat că „se şterge cu buretele ce s-a produs în anii 1989 şi 1991, pentru a continua procesul de ştirbire a identităţii naţionale” [9]. Scriitorul Vladimir Beşleagă menţionează, cu tristeţe : „…iarăşi suntem nevoiţi a ne confrunta cu aceeaşi veche durere: de a ne dovedi identitatea de români în istorie şi în actualitate, de a demonstra că vorbim şi scriem o singură limbă dimpreună cu fraţii noştri din Ţară şi că avem a lupta cu aceleaşi teorii de fabricaţie colonialistă ţaristo-sovietică prin care forţele neocomuniste restauratoare ne împing din ce în ce mai mult în îmbrăţişarea fatală a nesăţiosului şi sângerosului monstru imperial din răsărit[10]”. Cercetătorii menţionează că, deşi au trecut cincisprezece ani de la decretarea limbii române drept limbă de stat, problema integrării minorităţilor naţionale nu s-a reuşit.

[9] „Jurnal de Chişinău”, 26 august 2006.
[10] „Contrafort”, februarie-martie 2006, p.23.

BDD-V2406 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:25 UTC)

Doar un număr mic de copii din familiile rusofone posedă limba română la nivelul cuvenit. Se poate presupune că majoritatea populaţiei rusofone din Moldova susţinea sau accepta democratizarea URSS, însă nu a acceptat dezmembrarea ei şi crearea statului independent Republica Moldova. Practic, lipseşte dialogul între două comunităţi. Sondajele de opinie realizate sporadic în Republică arată că populaţia rusofonă este orientată spre colaborarea cu Moscova, iar cea română spre integrarea europeană.

În sondajele sociologice se evidenţiază un grup de respondenţi, care consideră că naţiunea titulară nu se bucură deplin de drepturile sale civile. Educaţia culturală a populaţiei în ultimii ani s-a redus considerabil. Vizitarea teatrelor profesionale s-a micşorat, a scăzut numărul de cărţi şi reviste la bibliotecile publice. Aceste realităţi nu contribuie la soluţionarea pozitivă a problemelor multiculturalismului. Problemele culturale în Moldova sunt agravate de sărăcia materială. În anii 2000-2001, sate întregi erau depopulate, fiindcă locuitorii lor erau plecaţi peste hotare să lucreze la negru.

Soluţiile acestor probleme constau într-o educaţie democratică şi căutarea unor noi mijloace sociale, legislative.

Exemplele Statelor Occidentale nu pot fi utilizate, fiindcă ele au trecut prin procesele politice similare mult mai devreme din punct de vedere istoric şi au utilizat metode mai puţin democratice pentru a-şi făuri statul naţional; acum îşi pot permite să recunoască pluralitatea fără să-şi pericliteze integritatea. Cultura naţională şi interesul naţional în statele occidentale funcţionează eficient, occidentalii nu mai vorbesc despre aspectele naţionale ale culturii, fiindcă ele sunt protejate de legi şi structuri ale statului. Ne-am permite o comparaţie istorică: în sec. al XVIII-lea, spre exemplu, doctrina Iluminismului, în Franţa, era cosmopolită, în Ţările Române doctrina Iluminismului era naţionalistă fiindcă Iluminismul a însemnat apeluri spre unitatea naţională şi făurirea statului naţional. Statele occidentale au valorificat potenţialul culturii lor naţionale. Starea politică şi socială a Republicii Moldova este diferită de cea a statelor europene avansate; doctrinele, experienţa lor trebuie studiate, dar utilizarea lor mecanică trebuie evitată.

Soluţia de rezolvare a problemelor multiculturalismului în Republica Moldova, în etapa actuală, constă, după părerea noastră, în întărirea statului de drept, soluţionarea problemelor economice şi sociale ale populaţiei şi căutarea noilor metode de rezolvare a problemelor etnoculturale. Am sugera doar câteva soluţii care ţin de domeniul dezvoltării comunitare, a mass-media şi educaţiei. Ar fi util de a dezvolta colaborarea dintre structurile administraţiei publice şi organizaţiile neguveranamentale, care se ocupă de rezolvarea problemelor culturii naţionale, includerea liderilor de opinie din sfera culturii în luarea deciziilor administraţiei locale. Elaborarea, în mass-media, a unor campanii ample pentru promovarea dialogului intercultural; elaborarea şi implimentarea unei programe şcolare şi universitare de învăţământ, care să promoveze valorile culturii naţionale şi a dialogului dintre culturi, crearea în muzee a secţiilor culturii naţionale; organizarea pe posturile TV şi radio a unor mese rotunde cu participarea reprezentanţilor liderilor culturii naţionale şi a altor culturi pentru discutarea problemelor relaţiilor interculturale. Dialogul intercultural cere şi o afecţiune psihologică dat fiind faptul că individul este purtător al unei culturi, iar succesul în promovarea multiculturalisnului este condiţionat şi de o plasare în perspectiva existenţială a unei alte culturi. Această perspectivă este emotivă şi volitivă. Individul trebuie să adopte un alt sistem de valori, trebuie să se identifice cu cei cu care se află într-o interacţiune culturală. În acest context apare problema toleranţei dintre indivizi şi între grupuri.

BDD-V2406 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:25 UTC)

Deşi în literatura editată în Republica Moldova, vezi spre exemplu *Mass-media şi comunicarea interculturală*[11], se subliniază aportul pozitiv al pluralităţii lingvistice şi etnoculturale al societăţii multiculturale, considerăm că sarcina societăţii moldoveneşti, în etapa actuală, este fortificarea poziţiilor culturii române. Apoi vom purcede la realizarea perspectivei interculturale, întemeiată pe principiile cooperării, intercunoaşterii şi interacţiunii culturilor, renunţând la jucstapunerea lor.

Alte soluţii oferite de cercetătorii din Republica Moldova ţin şi de crearea unei idei naţionale. Vezi, spre exemplu, articolul lui Mihai Guzun, *Minorităţile naţionale din Republica Moldova între trecutul la timpul prezent şi prezentul la timpul viitor* [12]. Autorul crede că s-ar putea porni de la ideea aceluiaşi destin, astfel potenţialul politic şi sentimentul naţional ar fi pus în valoare deplină. Cert este că, acum, autorităţile statului nu fac faţă cerinţelor de perspectivă. Astfel, concepţia politicii naţionale a Republicii Moldova este un exemplu de răspuns ineficient la provocările prezentului.

Bibliografie generală

Negru Gheorghe, *Politica etnolingvistică în R.S.S. Moldovenească*, Chişinău, Prut Internaţional, 2000.
Heitmann Klaus, *Limbă şi politică în Republica Moldova*, Chişinău, Arc, 1998.
Salat Levente, *Multiculturalismul liberal*, Iaşi, Polirom, 2001.
Concepte fundamentale din ştiinţele comunicării şi studii culturale, Iaşi, Polirom, 2001.
Istoria Partidului Comunist al Moldovei. Studii, Chişinău, Cartea Moldovenească, 1982. *Raportul naţional al dezvoltării umane. Republica Moldova*, UNDP, 2000.
Românii. Psihologie. Identitate spirituală, Bucureşti, Semne.

Multiculturalism and the Republic of Moldova. Problems. Solutions

In this paper the author tries to elucidate problems of the multiculturalism of the Republic of Moldova. There didn't exist political traditions and democratic solutions in order to solve the equations of multiculturalism. The author suggests that the cultural problems are used by the political forces in order to preserve the social privileges from the Soviet Union period. In the article, there are sketched some practical recommendations regarding the intercultural communication which would improve the current situation.

[11] Aurelian Lavric, Tatiana Moraru, *Mass-media şi comunicarea interculturală*, FPS „Multicolor", CCRE „Presa" , Chişinău , 2005, p.21.
[12] Mihail Guzun, *Minorităţile naţionale din Republica Moldova între trecutul la timpul prezent şi prezentul la timpul trecut / Politica şi comunicarea în tranziţie/*, Chişinău, 2006, p.178.

BDD-V2406 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:25 UTC)